

Nr 62.

Av herr **Westman**, om *Stockholms flottstations förflyttning från huvudstaden.*

Vid 1914 års senare riksdag avsattes 300,000 kronor för anläggning av en ny docka jämte verkstad vid Stockholms station, vilken anläggning beräknades kosta 1,400,000 kronor. Vid riksdagarna 1915 och 1916 avsattes ytterligare 750,000 respektive 350,000 kronor för ändamålet.

Dockans anläggning uppsköts i avvaktan på beslut om förflyttning eller utvidgning av flottstationen.

På grund av motion till 1916 års riksdag avläts skrivelse (nr 175), i vilken riksdagen anhöll att, i samband med framläggande av förslag till plats för dockan, även måtte förebringas en allsidig utredning angående hela frågan om flottstationen i Stockholms skärgård.

Med anledning härav tillsattes den 14 juni 1916 den s. k. »1916 års flottstationskommitté», vilken den 19 mars 1917 avgav sitt betänkande.

Kommittén, vilkens kostnadsberäkningar resulterat i att förläggning i Stockholm bleve billigast, kom till uppfattningen (sid. 138) att de ekonomiska synpunkterna borde vara utslagsgivande i frågan om valet av plats för flottstationen i Stockholms skärgård, enär varken militära eller sjöfartstekniska synpunkter utpekade den ena eller andra platsen därstädes (innanför Vaxholm) såsom den för en stationsanläggning avgjort lämpligaste. Dessutom sades, att samtliga undersökta förslag visat sig ur varvsteknisk synpunkt fullt tillfredsställande och så pass likvärdiga, att intetdera förslaget ur denna synpunkt kunde givas bestämt företräde.

Kungl. Maj:t avgav den 27 april 1917 proposition i ärendet (nr 296).

I propositionen meddelas bland annat, att kommerskollegium — med stöd av yttrande från Stockholms handels- och sjöfartsnämnd, Stockholms rederiförening samt Stockholms speditörsförening — och Stockholms handelskammare avstyrkt Stockholmsalternativet.

Emellertid föreslog Kungl. Maj:t Stockholmsförslaget.

I skrivelse den 15 juni 1917 (nr 366) anmälde riksdagen, att omförmälda proposition icke föranledde någon riksdagens åtgärd. Anledningen härtill angavs vara omöjligheten att under senare delen av riksdagstiden handlägga ett så omfattande ärende.

Den 19 juni 1917 förstärkte Kungl. Maj:t 1916 års flottstationskommitté med nya ledamöter och uppdrog åt den förstärkta kommittén — 1917 års flottstationskommitté — att revidera föregående förslag.

Den 30 november 1917 avgav kommittén sitt förslag och förordade där flottstationens förläggande till Stora Skuggan.

I proposition nr 102 till 1918 års riksdag angående anläggning av ny docka vid flottans station i Stockholm framhölls (sid. 7), att frågan om anläggande av en ny docka vid flottans station i Stockholm borde avskiljas från sambandet med spørsmålet om ordnande av flottstationen i Stockholms skärgård och särskilt var för sig upptagas till behandling.

Anledning härtill angavs vara

dels förhoppningen, att ett kommande fredsslut skulle medföra en strävan att på annan väg än krigets finna möjlighet att slita mellanfolkliga förvecklingar samt att söka åstadkomma en begränsning av de tyngande rustningsbördorna,

dels de marina myndigheternas olika ståndpunkt beträffande lämplig plats för flottstationen,

dels ock slutligen angelägenheten att utan ytterligare dröjsmål bereda möjlighet för dockning å rikets östkust av pansarbåtar av Sverige-typ.

Sålunda föreslog Kungl. Maj:t

dels godkännande av vissa preliminära avtal med Stockholms stad,

dels medgivande att för anläggning av docka jämte verkstad få taga i anspråk mark å Beckholmen,

dels om föreskrift beträffande en »Stockholms varvs byggnadsfond» för bestridande av kostnader för markupplåtelse, i vilken fond skulle ingå dels 1,600,000 kronor, som Stockholms stad skulle betala med $\frac{1}{10}$ varje år under 10 år, dels inflytande hyresmedel från Djurgårdsstaden, Beckholmen och Fjäderholmarna,

dels medgivande att få disponera de av 1914—1916 års riksdag avsatta medlen, 1,400,000 kronor, samt 100,000 kronor i försäljningsmedel för att påbörja ifrågavarande arbeten 1918.

Detta sätt att avskilja dockbyggnaden från flottstationsfrågan var märkligt bland annat med hänsyn till att riksdagen i sin ovannämnda skrivelse nr 175/1916 anfört: »Såsom departementschefen framhållit, kommer givetvis den nya dockans läge att bli bestämmande för platsen för en blivande flottstation i Stockholms skärgård. Det synes riksdagen under sådana förhållanden vara erforderligt, att i samband med framläggandet av förslag angående dockans förläggning en allsidig och fullständig utredning angående flottstationen i dess helhet förelägges riksdagen, och att vid denna utredning såväl militära som sjöfartstekniska och ekonomiska synpunkter ävensom erfarenheterna från världskriget tagas i beaktande.»

Statsutskottet, som tillstyrkte propositionen, framhöll i sitt utlåtande (nr 106), att anläggandet av dockan m. m. icke finge innebära ett ståndpunkts-tagande i flottstationsfrågan. Härom uttalade utskottet följande:

»Departementschefen, som icke funnit tidpunkten lämplig för framläggande av förslag i flottstationsfrågan, har dock ansett, att anläggande av en ny docka för större fartyg vid flottans station i Stockholm till gagn för såväl flottan som handelssjöfarten nu bör fullföljas samt att i samband härmed bör vidtagas en modernisering av det till stationen hörande varvet och beredas möjlighet till sådan utvidgning av detsamma för åstadkommande av en rationell varvsdrift,

som kan utan större ekonomiska uppoffringar från statsverkets sida åvägbringas. Med hänsyn därtill att flottstationsfrågan, såsom utskottet här nedan vidare anför, fortfarande måste enligt utskottets mening anses öppen och oavgjord, finner sig utskottet icke nu böra taga ståndpunkt till frågan, huruvida en ytterligare utvidgning och modernisering av varvet bör komma till stånd utöver vad som föreslagits och av utskottet tillstyrkts. Skulle emellertid en sådan utvidgning och modernisering framdeles bliva beslutad, kommer den mark, som staten genom de upprättade avtalen skulle förvärva från Stockholms stad, att i detta avseende lämna mycket betydande och väsentligt ökade möjligheter till utveckling av varvsdriften. För att dessa fördelar skola kunna fullt tillgodogöras, finner emellertid utskottet det önskvärt, att åtgärder vidtagas för att de för närvarande obebyggda strandområden mellan Galärvarvet och den mark i Djurgårdsstaden, som staten genom avtalen förvärvar, komma i statens ägo, därest detta kan ske på för staten ekonomiskt tillfredsställande villkor.

Utskottet vill dock bestämt framhålla, att ett bifall till Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag icke får anses innebära ett ståndpunktstagande till frågan rörande flottstationens slutliga förläggning. Denna fråga måste fortfarande anses öppen och oavgjord.

Skulle det framdeles visa sig lämpligt, att flottstationen förflyttas från Stockholm, kunna de områden, som staten genom nu berörda avtal förvärvar, otvivelaktigt på ett ekonomiskt fördelaktigt sätt komma till användning för annat statsändamål eller ock försäljas.»

Oaktat denna uttryckliga reservation väckte dockanläggningen stora betänkligheter på grund av dess befarade prejudicerande innebörd. Herr P. A. Hansson reserverade sig mot utskottets beslut, och starka betänkligheter framlades av olika talare vid frågans behandling i kamrarna.

Med anledning av den kritik, som i och utom riksdagen riktats mot vissa av bestämmelserna, förklarade Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 28 maj 1918, att Kungl. Maj:t icke ville begagna sig av det av Stockholms stad lämnade medgivandet att avstänga den allmänna farleden mellan Skeppsholmen och Galärvarvet.

Den 20 juni 1918 överlämnade överståthållarämbetet en skrivelse från Stockholms stadsfullmäktige, att dessa godkände avtalet med det tillägg, som gjorts i nyssnämnda nådiga brev.

Kungl. proposition härom avlämnades till 1919 års riksdag, som i skrivelse nr 112 antog förslaget.

Försvarsrevisionen utgick från (Betänkandet, del 2, sid. 100), att de båda flottstationerna allt fortfarande skulle bibehållas.

Den personalindragning, som ansågs böra göras, borde koncentreras på endera stationen, varigenom större besparingar kunde göras än om minskningen fördelades likformigt på båda stationerna. Revisionen ansåg, att indragningarna så gott som uteslutande borde drabba Stockholms station.

I Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande nr 20/1924 (sid. 370) anför departementschefen att riktigast syntes vara, att flottans huvudkrafter bleve förlagda till Stockholms skärgård, vilket dock icke skulle utesluta behovet av en operationsbas jämväl i Karlskrona, även om denna kunde givas väsentligt mindre omfattning än för närvarande.

Vidare talades om behovet av ytterligare utredning för att kunna göra en sådan utvidgning av Stockholms station, eventuellt i samband med en förflyttning. Departementschefen anför härom följande:

»En sådan (utredning) synes mig därför med det snaraste böra komma till stånd, så att en verklig lösning av frågan äntligen må kunna åvägbringas. Icke minst med hänsyn till flygvapnets utveckling synes härvid jämväl möjligheten av en förläggning utanför Stockholm — antingen på någon av de i tidigare utredningar föreslagna platserna eller å Rindön, Vaxön eller annan plats — böra tagas under övervägande. Nämda utredning anser jag böra vara slutförd inom ovan angivna tidsperiod (fem år fr. o. m. den 1 juli 1924). Under denna torde å Stockholms station icke andra förbättringar böra vidtagas än sådana, som äro oundgängligen erforderliga, varvid företrädesvis jämväl på annan plats användbara materiel bör anskaffas. Utan hinder härav synes likväl dockbyggnaden på Beckholmen böra slutföras, då dels arbetena redan nu äro långt framskridna och dels dockan, vare sig den slutligen kommer att befinna sig inom eller utom området för flottans station, tvevelsutan kommer att bliva till synnerlig nytta för såväl örlogsflottan som sjöfarten. I överensstämmelse härmed har ock i årets statsverksproposition hemställts om anvisande av visst för ifrågavarande arbetens fortsättande erforderligt belopp.»

Kungl. Maj:ts proposition i samma ämne nr 50/1925 (se sid. 193 f.) följde i princip sistnämnda proposition.

Upprepade eldsvådor på Galärvarvet ha numera bringat flottstationsfrågans läge i sådant skick, att beslut, som bli avgörande för dess lösning, snart måste träffas.

Med hänsyn till de stora kostnader för förflyttning av flottstationen, som man hittills räknat med, synes man i allmänhet ha tagit för givet, att Stockholmsstationen skulle kvarbliva i huvudstaden, eventuellt med en mindre förflyttning åt öster. För att möjliggöra denna förflyttning, därest den i framtiden skulle anses böra äga rum, har ett mindre markområde inköpts enligt beslut av 1928 års riksdag (Kyhlbergerska tomten). Frågan om inköp av ytterligare mark (Lundbergska stärbhusets tomt) är aktuell. Även om det vid 1928 års riksdag beslutade köpet icke är av prejudicerande natur, måste inköp av ytterligare mark hava sådan innebörd.

De marina myndigheterna ha som bekant städse ställt sig avvissande mot flottstationens förflyttning från Stockholm. Ett förslag till om- och nybyggnad av flottans varv i Stockholm har utarbetats inom marinförvaltningen. Kostnaderna härför lära uppgå enligt olika alternativ till lägst 6.3 och högst 12.6 miljoner kronor. De marina myndigheterna utgå således fortfarande från att stationen för lång framtid skall kvarbliva i Stockholm.

Den utveckling, som på senare tid ägt rum inom krigstekniken, särskilt flygvapnet, har avsevärt ökat möjligheten att vid krig bombardera huvudstaden med alla dess kulturvärden. Genom 1928 års beslut beträffande Ladugårdsgårdens bebyggande har förflyttningen av garnisonens kaserner fastslagits. Inom en jämförelsevis snar framtid blir därför flottstationen det enda militära etablissemantet i Stockholm. En förflyttning jämväl av flottstationen skall således väsentligen minska anledningarna till luftanfall. Även om kostnaderna för flottstationens förflyttning från Stockholm skulle vara stora, så äro de i

allt fall obetydliga gentemot de ekonomiska och ideella förluster, som skulle bliva en följd av ett luftangrepp på huvudstaden. De ekonomiska synpunkterna få därför icke tillmätas uteslutande betydelse.

Men även den ekonomiska frågan har på sista tiden kommit i ett annat läge. Det har nämligen visat sig, att det finns åtminstone *en* möjlighet att förflytta flottstationen till vida lägre kostnad än som framgått av tidigare utredningar. Som bekant har kronan nyligen fått ett anbud om gratis upplåtelse av mark för flottstation vid Stickleinge å Lidingön.

Såsom representant för aktiebolaget Herserud har nämligen direktör Gust. Svensson i Stockholm i skrivelse till Konungen den 9 november 1928 erbjudit kronan att för en blivande flottstations räkning förvärva en miljon kvadratmeter jord av Stickleinge egendom, upptagande nordvästra hörnet av Lidingö, utan någon ersättning i penningar, men mot vissa villkor, som avse att säkerställa tillkomsten av en direkt infartslinje för Lidingö-banorna till Stockholm.

På direktör Svenssons begäran har sedermera chefen för flottans byggnadsdepartement verkställt en preliminär utredning jämte tillhörande kostnadsberäkning för anläggande av en flottstation å berörda område. Enligt denna beräkning skulle kostnaderna för flottstationens förflyttning till Stickleinge belöpa sig till omkring 20 miljoner kronor, i vilken summa även skulle ingå kostnaderna för inlösen av viss bolaget icke tillhörig mark.

Av direktör Svensson har vidare framhållits, att genom flottstationens förflyttning från Stockholm den staten tillhöriga marken, som nu disponerades av stationen, bleve frigjord och att försäljningssumman härför helt skulle kunna finansiera förflyttningen och sannolikt lämna överskott.

Över nämnda erbjudande hava chefen för marinstaben och marinförvaltningen i dagarna avgivit yttrande. I detta avstyrkes anbudets antagande. Av den motivering, som de marina myndigheterna anföra, när de komma till detta slut, synes emellertid framgå, att de icke på ett riktigt sätt mot varandra avväga de synpunkter, som äro av betydelse vid behandlingen av frågan om flottstationens förläggning.

Det ovan angivna förslaget synes böra föranleda, att frågan om flottstationens flyttning från Stockholm upptages till utredning, varvid olika möjligheter för förläggningen böra tagas under omprövning ur militära och ekonomiska synpunkter. Utredningens resultat bör givetvis underställas riksdagen.

Jag får därför hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt verkställa utredning, avseende Stockholms flottstations förflyttning från huvudstaden och förläggning till plats, som ur militär och ekonomisk synpunkt finnes lämplig, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 18 januari 1929.

K. G. Westman.

